

صیانت از حقوق شهروندی از منظر قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

نویسنده:

کامل حمید

دانشجوی دکترای حقوق خصوصی و مدرس دانشگاه

چاپ اول - بهار ۱۴۰۰

انتشارات کتابکده آرشیدا

سرشناسه	: حمید، کامل، ۱۳۶۳-
عنوان قراردادی	: ایران. قانون اساسی
عنوان و نام پدیدآور	: صیانت از حقوق شهروندی از منظر قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران/نویسنده کامل حمید.
مشخصات نشر	: اهواز: کتابکده آرشیدا، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۲۴۰ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۷۶۳۶-۰۹-۳
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: حقوق مدنی -- ایران
موضوع	: Civil rights - Iran
موضوع	: قانون اساسی - ایران
موضوع	: Constitutions - Iran
موضوع	: شهروندان ایرانی
موضوع	: Civics, Iranian
رده بندی کنگره	: ۵۰۰KMH
رده بندی دیویی	: ۵۵/۳۴۶
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۸۱۲۶۳
وضعیت رکورد	: فیبا

www.ketab.ir

نام کتاب: صیانت از حقوق شهروندی

از منظر قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

پدیدآور: کامل حمید

ناشر: کتابکده آرشیدا

نوبت چاپ: اول ۱۴۰۰

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

بهاء: ۵۰۰۰۰ تومان

اخطار!

هرگونه چاپ و تکثیر (اعم از اقتباس مطلب بدون ذکر منبع، زیراکس، بازنویسی، ضبط کامپیوتری، تهیه فایل متنی یا تحت لوح فشرده و نظایر آن) از محتویات این اثر بدون اجازه کتبی از پدیدآورندگان ممنوع است. متخلفان به موجب بند ۵ از ماده ۲ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان و هنرمندان تحت پیگرد قانونی قرار می گیرند.

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به پدیدآورنده است

فهرست مطالب

عنوان.....	صفحه.....
آغاز سخن.....	۱۱.....
کلیات بحث.....	۱۷.....
فصل اول: تاریخچه، مفهوم و مصادیق حقوق شهروندی	
مبحث اول: تاریخچه و مفهوم حقوق شهروندی.....	۳۵.....
گفتار اول: تاریخچه و تحولات حقوق شهروندی.....	۳۵.....
بند اول: تاریخچه حقوق شهروندی در غرب.....	۳۵.....
بند دوم: تاریخچه حقوق شهروندی در ایران.....	۳۹.....
الف: ایران باستان.....	۳۹.....
ب: ایران پس از اسلام.....	۴۲.....
پ: دوران معاصر.....	۴۵.....
۱- حقوق فردی و حقوق شهروندی در دوران معاصر.....	۴۸.....
۲- قوانین اساسی و حقوق شهروندی.....	۵۱.....
بند سوم: تحولات حقوق شهروندی از حیث قانونگذاری.....	۵۵.....
بند چهارم: پیشینه حقوق شهروندی در آموزه‌های اسلامی.....	۵۷.....
گفتار دوم: مفهوم حقوق شهروندی.....	۶۰.....
بند اول: مفهوم حق در لغت و اصطلاح.....	۶۱.....
الف: مفهوم حق در لغت.....	۶۱.....
ب: مفهوم حق در اصطلاح.....	۶۱.....
بند دوم: مفهوم شهروند و شهروندی.....	۶۲.....
الف: مفهوم شهر.....	۶۲.....
ب: مفهوم شهروند.....	۶۴.....
پ: مفهوم شهروندی.....	۶۶.....
بند سوم: مفهوم حقوق شهروندی.....	۶۷.....
مبحث دوم: مصادیق حقوق شهروندی در قانون اساسی.....	۷۰.....

- گفتار اول: اصل برخورداری از حقوق مساوی..... ۷۱
- گفتار دوم: اصل امنیت فردی..... ۷۲
- گفتار سوم: اصل مصونیت مسکن و آزادی در انتخاب محل سکونت..... ۷۴
- گفتار چهارم: اصل عدم تعرض به مکاتبات..... ۷۶
- گفتار پنجم: آزادی رفت و آمد..... ۷۷
- گفتار ششم: اصل آزادی در انتخاب شغل..... ۷۸
- گفتار هفتم: اصل ممنوعیت تفتیش عقاید..... ۸۰
- گفتار هشتم: حقوق قضایی شهروندی..... ۸۲
- گفتار نهم: آزادی آموزش و پرورش..... ۸۵
- گفتار دهم: آزادی اخبار و اطلاعات..... ۸۸
- گفتار یازدهم: آزادی‌های سیاسی و اجتماعی..... ۸۹
- گفتار دوازدهم: اصل حرمت مالکیت..... ۹۱
- بند اول: امنیت مسکن..... ۹۵
- بند دوم: عدم تعرض به حریم خصوصی افراد..... ۹۶
- بند سوم: احترام به سکونت‌گاه افراد..... ۹۶
- بند چهارم: مالکیت در منشور حقوق شهروندی..... ۹۹
- گفتار سیزدهم: حق تابعیت و تغییر آن..... ۱۰۲

فصل دوم: کیفیات حمایت و صیانت از حقوق شهروندی در حقوق

ایران

- مبحث اول: حمایت‌های حقوقی ضامن حقوق شهروندی در قانون اساسی..... ۱۰۹
- گفتار اول: نظام حقوقی حامی حقوق شهروندی..... ۱۰۹
- بند اول: در قلمرو بین‌المللی..... ۱۰۹
- بند دوم: در قلمرو داخلی..... ۱۱۱
- گفتار دوم: حمایت حقوق کیفری از حوزه حقوق عمومی و خصوصی..... ۱۱۵
- بند اول: حمایت از حقوق عمومی..... ۱۲۵
- بند دوم: حمایت از حقوق خصوصی..... ۱۲۹

گفتار سوم: صیانت از حقوق شهروندی توسط نهادها و شخصیت‌های	
حکومتی.....	۱۲۹
بند اول: ولایت فقیه (رئیس حکومت اسلامی).....	۱۳۰
بند دوم: رئیس‌جمهور (به عنوان پاسدار قانون اساسی).....	۱۳۸
بند سوم: مجلس شورای اسلامی (به عنوان نماینده ملت).....	۱۴۱
گفتار چهارم: حمایت قضایی از حقوق شهروندی.....	۱۴۵
گفتار پنجم: صیانت از حقوق شهروندی توسط کمیسیون حقوق بشر اسلامی ..	۱۵۲
گفتار ششم: نهادهای مستقل صیانت از حقوق شهروندی.....	۱۵۳
بند اول: حمایت نهادهای ملی.....	۱۵۶
بند دوم: نظارت عمومی.....	۱۵۸
گفتار هفتم: صیانت از حقوق شهروندی توسط دادگاه‌های قانون اساسی.....	۱۶۲
بند اول: شورای نگهبان.....	۱۶۳
بند دوم: سایر نهادهای ضامن اجرای حقوق شهروندی.....	۱۶۶
گفتار هشتم: ابزارهای اعتقادی (اسلامی) و حقوقی ضامن حقوق	
شهروندی در قانون اساسی.....	۱۶۸
بند اول: شناسایی حقوق شهروندی به عنوان یک حق اساسی.....	۱۷۰
بند دوم: تحکیم نظام مردم‌سالاری بر حقوق شهروندی.....	۱۷۴
بند سوم: تصریح به موارد متعددی از حقوق شهروندی در متن قانون ..	۱۷۵
مبحث دوم: صیانت و حمایت از حقوق شهروندی مطابق قانون اساسی.....	۱۷۹
گفتار اول: تضمین حقوق شهروندی از طریق قوه مقننه.....	۱۷۹
بند اول: کمیسیون اصل نود مجلس شورای اسلامی.....	۱۸۴
بند دوم: نظارت بر لوایح تقدیمی دولت یا لوایح قضایی.....	۱۸۵
بند سوم: حق تحقیق و تفحص در کلیه امور کشور.....	۱۸۵
بند چهارم: احضار وزرا و رئیس‌جمهور جهت پاسخگویی.....	۱۸۷
بند پنجم: استیضاح وزراء و رئیس‌جمهور.....	۱۸۸
بند ششم: تقنین قوانین و مقررات ضامن حقوق شهروندی.....	۱۹۰

آغاز سخن:

«حقوق اساسی»، مبّین دیدگاه کلان حاکمیت به نحوه حکمرانی (اعمال حاکمیت) و اداره امور شهروندان با اجرای قواعد حقوقی است. این قواعد با دو رویکرد مهم حقوقی مواجه است. «حقوق شهروندی» و «حق حاکمیت دولت». اما هنر حقوق اساسی در این است که بین این دو رویکرد تعادلی منطقی برقرار سازد. بر اساس این منطق، یکی از عمده‌ترین مباحث حقوق اساسی هر جامعه، حقوق ملّت و تعیین محدودیت قدرت زمامداران است که از آن با عنوان «حقوق و آزادی‌های اساسی» یا «حقوق و تکالیف حکومت و افراد» یاد می‌کنند.

این حقوق، با توجه به کیفیت و نوعیت آن‌ها، امروزه همواره مربوط به تمام آحاد شهروندان می‌باشد. به همین جهت، به آن‌ها «حقوق شهروندی» نیز اطلاق می‌گردد.

در حقوق ایران، مصادیق حقوق شهروندی نیز (مطابق قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و منشور حقوق شهروندی) متعدّدند؛ از جمله این حقوق می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود:

۱- حقوق و آزادی‌های فردی یا شخصی (مانند: آزادی تن، آزادی انتخاب مسکن و اقامتگاه، آزادی مکاتبات و ارتباطات، آزادی رفت و آمد، مصونیت از تعرض، مصونیت از تبعید، مصونیت از هتک حرمت، مصونیت از افشای امور خصوصی).

۲- آزادی‌های مربوط به اندیشه و بیان (مانند: اصل آزادی عقیده، اصل آزادی مطبوعات، اصل آزادی بیان، اصل آزادی مذهب، اصل آزادی تشکیل اجتماعات و راهپیمایی).